

III МІЖНАРОДНА НАУКОВА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ АГРАРНОЇ НАУКИ: ТЕОРІЯ І
ПРАКТИКА**

III INTERNATIONAL SCIENTIFIC INTERNET CONFERENCE
**TRENDS AND CHALLENGES OF MODERN AGRICULTURAL
SCIENCE: THEORY AND PRACTICE**

м. Київ, 2021

ДК 633.66:631.54

НАГІДКИ ЛІКАРСЬКІ – ЦІННА КУЛЬТУРА В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

Наращук В.В., аспірант

E-mail: hominal3@ukr.net

Подільський державний аграрно-технічний університет

Західний Лісостеп України за своїми агрокліматичними умовами сприятливий для впрошування значної кількості лікарських рослин, що застосовуються офіційною та народною медициною. Однією з найбільш поширених в культурі та затребуваних лікарських рослин є нагідки лікарські (*Calendula officinalis* L.). В суцвіттях нагідок містяться: каротиноїди (біля 3 %), вуглеводи парафінового ряду (ситостерин, гентрі-аконтан), смоли (біля 3,4 %), тритерпенові глікозиди, флавоноїди, ефірні олії (біля 0,02 %), інулін, слизисті (біля 2,5 %) та гіркі речовини (календен – до 10 %), органічні кислоти (яблучна – до 6,8 %, саліцилова та ін.), аскорбінова кислота. Також у суцвіттях виявлено: золу (біля 8%), макроелементи (мг/г): К – 29,8, Са – 11,4, Мп – 2,5, Fe – 0,15; мікроелементи (КБН): Mg – 0,2, Cu – 0,86, Zn – 1,31, Со 0,03, Мо – 1,47, Cr – 0,09, Al – 0,05, Se – 4,2, Ni – 0,25, Sr – 0,1, Pb – 0,03, В – 48,4 мг/г. В наземній частині рослини також є до 10 % гіркої речовини календена, в насінні – жирна олія, алкалоїди. В коренях є інулін та ряд тритерпенових глікозидів. Такий багатий хімічний склад дає можливості застосовувати цю цінну лікарську культуру для лікування ряду хвороб: селезінки і печінки, виразок шлунку і кишечника, рахіту, шкірних захворювань, ран, забитих місць, виразок, варикозного розширення вен, фурункулів. Доведено, що препарати календули припиняють ділення і зростання ракових клітин, що дозволяє говорити про цю рослину, як засіб проти онкологічних захворювань [1, 2]. Однак основними

властивостями препаратів з нагідок лікарських є протизапальні, ранозагоювальні, бактерицидні, спазмолітичні й жовчогінні [3].

Проте, нагідки використовували не лише з лікувальною метою, але й у кулінарії. Рослину цінували за аромат і колір й додавали в найрізноманітніші страви. Тривалий час нагідки називали «пряність для бідних», оскільки ця рослина була загальнодоступною для всіх верств населення, а справжні пряності перевозили через море і вони були дорогими. Нагідки ж чудово підфарбовували страви у жовтий колір, замінюючи шафран. А ще стравам надавали неповторного терпкого присмаку.

Джон Жерар писав, що в Нідерландах жоден гарний кухар не приготує супу, не додавши в нього пелюсток нагідок [4]. Нагідки входять у десятку найбільш поширених у Європі лікарських рослин [5, 7]. За статистичними даними Б.П. Громовик, нагідки лікарські за популярністю й спектром використання посідають друге місце й поступаються лише ромашці [6].

Останніми роками в Україні почали реалізовуватися програми з інтродукції в національну сільськогосподарську практику екологічних методів сільськогосподарського виробництва. Лікарські культури повинні бути першими в екологічному землеробстві, оскільки їх вирощування згідно діючих стандартів передбачає отримання екологічно чистої сировини, відтак і вирощування без хімічних засобів захисту рослин. Крім того, лікарські культури мають високі закупівельні ціни на сировину та нескладну технологію вирощування.

Вирощування лікарських культур в умовах екологічного виробництва вимагає детального вивчення їхніх біологічних особливостей і розробки окремих елементів технології. Недостатньо вивченими залишаються питання строків сівби в умовах тенденції до зміни погодно-кліматичних умов, розміщення рослин на одиниці площі, кількість зборів суцвіть, застосування біологічно активних препаратів для захисту рослин від хвороб та шкідників і з метою підвищення продуктивності та ін., які б забезпечили отримання оптимальної урожайності, чистого прибутку і рівня рентабельності.

Загальновідомо, що нагідки – рослина холодостійка. Сходи її здатні витримувати короткочасні заморозки. Насіння починає проростати при температурі 2-4°C. За сухої і жаркої погоди прискорюється розвиток рослин і відповідно скорочується період цвітіння, що спричиняє зниження урожайності суцвіть.

Нами наразі виконано лабораторні дослідження, зокрема визначення енергія проростання та схожості рослин при різних температурних режимах. Визначено, що насіння проростає при температурах від 5 до 20°C, енергія проростання оптимальною була при 10°C. Визначено також лабораторну схожість різнофракційного насіння нагідок лікарських, тобто крупного широкого насіння із периферії кошика та дрібного вузького із його середини. Встановлено, що фракція насіння не впливає на лабораторну схожість, обидва варіанти забезпечили схожість в межах 98%.

Нами в перспективі планується вивчення росту, розвитку, продуктивності та визначення економічної доцільності окремих елементів технології

вирощування нагідок лікарських в умовах Західного Лісостепу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хоміна В.Я., Строяновський В.С. Агробіологічні особливості та технології вирощування лікарських і ефіроолійних культур. Монографія. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2017. 322 с.
2. Коновалова О.А., Рыбалко К.С. Биологически активные вещества *Calendula officinalis* L. *Растительные ресурсы*. Т. 26, вып. 3. 1990. С.448–463.
3. Котуков Н.Г. Культивируемые и дикорастущие лекарственные растения. Справочник. К. Наукова думка, 1994. С. 69–72.
4. Календула. Новый садовод и фермер. № 1. 1997. С. 40.
5. Куреннов И.Н. Самые необходимые лекарственные растения. Москва: Мартин, 2007. 188 с.
6. Громовик Б.Н., Грицишин И.М., Дармограй Р.Е. Поиск перспективных растений для клинической косметологии. *III Укр. конференция по медицинской ботанике: тезисы докладов*. Ч. 2. Киев: АН Украины, 1992. С. 59.
7. Niemiec M., Komorowska M., Kubon M., Sikora J., Ovcharuk O., GrodekSzostak Z. (2019) Global Gap and integrated plant production as a part of the international of agricultural farms. *Proceedings of the International Scientific Conference*, VI, 430-440.